

ابعاد سواد انقلاب اسلامی برای مدیران در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

محمد رضا فاضلی، محسن عامری، زین العابدین امینی سابق، احسان ساده^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱/۲۵ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۴/۱۶

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست سوم، شماره ۸۷، تابستان ۱۳۹۹

چکیده

انقلاب اسلامی دارای جایگاه والا با اهداف مشخص در تداوم انقلاب حضرت خاتم در نظام الهی است و نقش خواص و کارگزاران آن، منطبق با جریان نظام‌مند این مسیر است؛ و از آنجاکه مدیران در رأس امور به‌عنوان الگوی پیش روی مردم تأثیری عمیق در فرآیند فرهنگ‌سازی رفتاری مردم دارند، باید از دانش کافی برای مقابله با تهدیدات برخوردار بوده که شناخت سواد انقلاب اسلامی به‌عنوان شاخص این مهم را میسر خواهد نمود. سواد انقلاب اسلامی عامل افزایش آگاهی، شناخت و شکل‌دهی فرایند ذهنی و باور مدیران برای دریافت درک عمیقی از انقلاب و مهارت‌های مانایی در آن است. پژوهش حاضر که از نوع بنیادی و توصیفی-اکتشافی است از راهبرد «نظریه‌پردازی داده‌بنیاد» در مطالعات علوم انسانی، از مجموعه‌ی بیانات رهبر معظم انقلاب، به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی است که «سواد انقلاب اسلامی» برای مدیران از نگاه مقام معظم رهبری دارای چه ابعادی است؟ بدین منظور بیانات معظم‌له طی سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸ به‌صورت تمام‌خوانی تا رسیدن به اشباع، مورد مطالعه قرار گرفت. هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها، اطلاعات، مفاهیم و مقوله‌ها رویش گرفت. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد ابعاد نهایی سواد انقلاب اسلامی مشتمل بر چهار مقوله «باور و ایمان»، «توانایی و مهارت»، «آگاهی و بینش» و «کمال‌طلبی» است که از الگوی سواد انقلاب اسلامی احصاء گردید.

کلیدواژه:

سواد انقلاب اسلامی، انقلاب اسلامی، الگو، مقام معظم رهبری، داده‌بنیاد

۱) نویسنده مسئول) دکتری مدیریت دولتی، گروه مدیریت دولتی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران Fazeli.mr57@yahoo.com

۲) استادیار، گروه مدیریت، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران MOHSEN.AMERISHAH@GMAIL.COM

۳) استادیار، گروه مدیریت، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران Drsajadami@yahoo.com

۴) استادیار، گروه مدیریت، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران Ehsan.sadeh@yahoo.com

۱- مقدمه و بیان مسئله:

مقدمه:

مطالعه انقلاب‌های سیاسی و اجتماعی از مهم‌ترین حوزه‌های پژوهشی در علوم اجتماعی محسوب می‌شود و از آنجاکه انقلاب‌ها به‌ندرت رخ می‌دهند، وقوع آن‌ها، زمینه مناسبی را برای انجام تحقیقات علمی، طرح و آزمون فرضیه‌ها، تحلیل محتوا و ارائه نظریه‌های جدید به وجود می‌آورد. موضوع انقلاب اسلامی ایران و استقرار نظام جمهوری اسلامی از جمله موضوعاتی است که زوایای مختلف و در چهارچوب نظریات و الگوهای گوناگون مورد بررسی و تحقیق قرار گرفته است. محوریت اصلی اکثریت تحقیقات صورت گرفته، پردازش و تحلیل علل و عوامل دخیل در شکل‌گیری انقلاب بوده است. خلأ تحقیقاتی که در این بین وجود دارد، عدم توجه به مسئله تداوم انقلاب اسلامی و تحلیل علل و عوامل و ارائه نظریه‌ای مبنی بر دخیل در آن می‌باشد (بشیری ۱۳۷۲، ص ۱۲۶). علوم مدیریتی را باید به لحاظ محتوا و نیز مدنظر قرار دادن ارزش‌های انسانی درون آن، علمی هنجاری دانست (اشتریان، ۱۳۸۵ ص ۳۵). مبانی فلسفی متعارف علم مدیریت همچون دیگر ابعاد علوم انسانی بر پایه مبانی فکری و ایدئولوژی لیبرالیستی غرب، بنیان گذاشته شده است که بعضاً متناسب با نظام فکری، عقیدتی کشورها را نداشته و همین امر ممکن است پاسخگوی نیازهای آنان نباشد. بدیهی است تجویز و کاربرد برخی از الگوها هم‌زمان با شکل‌گیری انقلاب اسلامی منطبق با فرهنگ و سیاست انقلاب به‌عنوان یک امر مهم و ضروری بوده است. کارگزاران و خواص در انقلاب‌ها، همواره نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای همچون هدایت افکار عمومی، ترجمان اندیشه‌های رهبری، برخورداری از محبوبیت در زمینه آماده‌سازی مردم و تحقق انقلاب ایفا می‌کنند. حرکت خواص و مدیران و ایفای نقش تعیین‌کننده آنان در فرآیند شکل‌گیری انقلاب، مقاطع حساسی را پدید می‌آورد که از الزامات آن، آزمون خواص و آسیب‌شناسی تفکر و رفتار آنان است زیرا در هر انقلابی، مراحل و مقاطع حساسی وجود دارد که زمینه‌ساز ثبات و یا تغییر وضعیت در خواص می‌شود (سعیدی شاهروی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۷۴)؛ و ارتقای سطح آگاهی مدیران و خواص و آشنایی آن‌ها با روش‌ها و سبک‌های نوین در جهت بازدهی زیاد و بهینه از اهداف اساسی انقلاب اسلامی است (مبینی، ۱۳۹۵، ص ۱۳۸). توسعه هر انقلاب مستلزم مدیرانی است که از دانش کافی برای مقابله با تهدیدات پیش روی آن انقلاب داشته باشند. انقلاب‌ها با تولید و انتشار پیام‌ها در گستره‌ای وسیع و نفوذی عمیق در فرآیند اندیشه، فرهنگ و تغییر باورها و رفتارهای مردم جامعه نقشی مهم دارند. در این راستا نظریه سواد انقلابی می‌تواند شاخص سنجش میزان توانایی مانایی مدیران در انقلاب

اسلامی ایران بوده و به تفکر، درک، شناخت آنان جهت دهد. تحلیل مفهومی سواد انقلاب اسلامی نشان می‌دهد که منظومه معرفتی سواد انقلاب اسلامی تلاش دارد تا زمینه‌های شناختی و احساسی لازم برای تصمیم و کنش را در قالب صلاحیت‌هایی برای مدیران انقلاب آموزش دهد. سواد انقلابی مجموعه‌ای از مهارت‌ها و نگرش‌ها و دانش‌های لازم به‌منظور درک و فهم، شناخت و پایداری در امتداد استمرار انقلاب است (عامری، ۱۳۹۸ ص ۲۴).

تجربه تاریخی نشان داده است اندیشه رهبران عالی هر کشور در تعیین سرنوشت کشورها اثر انکارناپذیری دارد. چشم‌اندازی که توسط رهبران برای آینده ترسیم می‌شود ویژگی‌هایی که برای جامعه پیشرفته قائل هستند، مبنای سیاست‌گذاری‌ها و اقدامات اجرایی و علمی قرار می‌گیرد (حاجی‌صادقی، ۱۳۸۸ ص ۱۶۴). از این‌رو تبیین دیدگاه رهبران موضوعی پراهمیت و ارزشمند بوده، که یکی از منابع غنی و ارزشمند برای شناخت ابعاد و زوایای گوناگون انقلاب اسلامی، دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی در این باب است؛ شخصیتی که خود در تمام مراحل تکوین، رشد و پیروزی انقلاب، حضور فعال، مستمر و موثر داشته و بعد از رحلت ملکوتی معمار و بنیان‌گذار کبیر انقلاب، رهبر دینی که توانست با ارائه گفتمان جدید اسلامی، نظام سلطه جهانی را دچار چالش کند، سکن هدایت سفینه‌ی انقلاب در گرداب حوادث روزگار را برعهده گرفته‌اند. حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای همواره و در اقتضائات و فرصت‌های مختلف، به تبیین اهمیت انقلاب اسلامی پرداخته و علل و عوامل، ویژگی‌ها و دستاوردهای آثار انقلاب اسلامی را تشریح و تحلیل کرده‌اند تا دوام انقلاب اسلامی و اهمیت جایگاه مسئولان و مدیران برای ادامه این انقلاب، آن‌چنان مورد اهمیت است که رهبر انقلاب اسلامی به‌خصوص در سال‌های اخیر بسیار تأکید داشتند، ایشان می‌فرمایند: «ماندگاری انقلاب را باید به‌عنوان یک هدف در نظر داشت و در این فکر بود که چگونه تأمین خواهد شد. نگاه کنید، ببینید عناصر ماندگاری انقلاب چیست؟ آن عناصر را همه ما باید تأمین کنیم» (مقام معظم رهبری، ۱۹/۱۰/۹۴). رهبر معظم انقلاب، از ابتدای نهضت امام خمینی (ره) و پس از آن در تکوین و تثبیت انقلاب، به‌صورت علمی و عملی حضور داشتند و از این حیث، معظم‌له بیشترین قربت را در نظر و عمل با انقلاب اسلامی ایران تمام و کمال داشته‌اند. باید توجه داشت که امر تا دوام انقلاب و انقلابی بودن مدیران مسئله‌ای نیست که به‌راحتی و بدون تحمل دشواری‌ها و مواجهه با موانع فراوان صورت گیرد، چراکه چالش‌های زیادی ممکن است در برابر مدیران انقلابی قرار گیرد که امکان دارد باعث استحاله انقلاب و اهداف آن و انحراف آنان شود.

تاکنون در زمینه انقلاب اسلامی و سواد پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته است. هرچند با توجه به مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش حاضر، مطالعات متعددی در حوزه مدیریت،

انقلاب و سواد صورت گرفته است، اما کاوشی از مفاهیم سواد انقلاب اسلامی بر محور منظومه فکری مقام معظم رهبری صورت نگرفته است. قطعاً دستاوردهای مطالعه حاضر، کمک می‌کند تا ضمن تقویت سطح معرفتی از انقلاب در مدیران، مقوله‌های سواد انقلابی در مدیران روشن و در ادامه راه انقلاب اسلامی مفید خواهد بود. بدین منظور با یک نگاه علمی و کاربردی، از منظومه فکری ایشان ابعاد «سواد انقلاب اسلامی» در الگوی مفهومی احصاء و ارائه می‌گردد. با توجه به اهمیت موضوع انقلاب اسلامی و مانایی مدیران در انقلاب اسلامی و ضرورت تبیین نظری موضوع، پژوهش حاضر باهدف ارائه الگوی پارادایمی سواد انقلاب اسلامی مبتنی بر منظومه فکری مقام معظم رهبری به احصاء ابعاد و مؤلفه‌های محوری سواد انقلاب اسلامی پرداخته شده است. تبیین ابعاد سواد انقلاب اسلامی می‌تواند به‌عنوان سرمایه مدیران در سازمان‌ها عامل پیدایش، توسعه و تعالی و به‌طور عام تربیت مدیران انقلابی در راستای تحقق فرمان‌های مقام عظمی ولایت حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (دامت برکاته) در مرحله گام دوم انقلاب و تبلور تمدن نوین اسلامی باشد.

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

۲-۱- ادبیات نظری

۲-۱-۱- انقلاب

صاحب‌نظران متعددی، تعریف انقلاب را، بر مبنای پیامدهای آن ارائه کرده‌اند. یکی از شاخص‌ترین آن‌ها ساموئل هانتینگتون است. تعریف وی از انقلاب، به معنی یک دگرگونی سریع، بنیادی و خشونت‌آمیز داخلی در ارزش‌ها و اسطوره‌های مسلط بر یک جامعه، نهادهای سیاسی، ساختار اجتماعی، رهبری، فعالیت و سیاست‌های حکومتی (هانتینگتون، ۱۳۹۲، ص ۳۸۵). از نظر اسکاچپول، انقلاب‌های اجتماعی به وجود آورنده‌ی دگرگونی‌های سریع و بنیادین در ساختارهای دولتی و طبقاتی یک کشور و ایدئولوژی مسلط آن هستند (اسکاچپول، ۱۳۸۲، ص ۸). باوجود نادر بودن پدیده انقلاب، از آنجاکه انقلاب‌ها نقطه عطفی در تاریخ یک کشور بوده، به قول اسنایدر، مسیر تاریخ یک ملت را رقم زده، در منطقه وقوع خود و در جهان اثرگذارند و در نتیجه در شکل‌دادن به دنیای مدرن، تأثیری بسیار مهم داشته‌اند، اهمیت زیادی دارند (پناهی، ۱۳۸۹، ص ۱۳). معنای انقلاب مانند بسیاری از پدیده‌های اجتماعی دیگر دارای تعریف واحد و متفق میان همه نیست. شاید به تعداد اندیشمندانی که درباره آن به بحث پرداخته‌اند، از انقلاب تعریف ارائه شده است. تعاریفی که از انقلاب ارائه شده است را می‌توان در ۳ دسته جای داد: گروهی از تعاریف، انقلاب را بر اساس نیت انقلابیون تعریف کرده‌اند. گروه دوم، انقلاب را بر اساس نتایج و پیامدهای آن

شناسایی کرده‌اند و از نظر گروه سوم، انقلاب به‌عنوان یک فرایند، موردبررسی و تعریف قرار گرفته است (مشیرزاده، ۱۳۸۲، ص ۱۵).

ولی انقلاب در عصر ما یک مفهوم اجتماعی پیدا کرده است که با اصطلاحات فلسفی نزدیک است و آن عبارت است از تغییر بنیادی در جامعه، یعنی دگرگون شدن جامعه از بیخ و بن و اساس، به عبارت دیگر، هرگاه در هم ریختن نظم حاکم، با شدت و سرعت و مقرون به‌نوعی عصیان و تمرد و انکار و نفی و طرد باشد. پس انقلاب نوعی عصیان و طغیان است علیه نظم موجود وضع حاکم به‌منظور برقراری نظم وضعی مطلوب؛ انقلاب مبتنی است بر نارضایتی و خشم از وضعی و آرزوی طلب وضعی دیگر، ولی صرف نارضایتی از وضعی و آرزوی وضعی دیگر کافی نیست بلکه انکار و نفی وضع حاضر ضروری است همچنان که طلب و جستجو و تلاش و جهاد برای وضعی دیگر ضرورت دارد (مطهری، ۱۳۷۹، ص ۱۳۹).

۲-۱-۲- انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی یک تفسیر اسلامی و الهی بوده و به معنای زنده کردن دوباره اسلام است. انقلاب اسلامی یک تحول اخلاقی، فرهنگی و اعتقادی است که به دنبال آن‌ها تحول اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و آنگاه رشد همه‌جانبه ابعاد انسان‌ها می‌آید (مطهری، ۱۳۷۹، ص ۱۲۶). انقلاب اسلامی یعنی انقلابی که ماهیت اسلامی و هدف اسلامی دارد و با توجه به خصوصیات منحصر به فردی که دارد، آن را از دیگر انقلاب‌های جهان ممتاز می‌سازد این خصوصیات عبارت‌اند از: برخورداری از پشتوانه عظیم فلسفه و فقه و معارف اسلامی، انقلاب اجتماعی همه‌جانبه همراه با تحول بنیادین در زندگی انسان‌ها، استواری بر پایه فرهنگ و اعتقاد و ایمان، بهره‌مندی از رویکرد ارزشی و هدف‌گیری اصلاح مفاسد بشری، حاکم سازی فرهنگ توحیدی بجای فرهنگ الحادی و استبدادی، شکل‌گیری بر مبنای نظم و انضباط انقلابی. با توجه به این خصوصیات است که انقلاب اسلامی یک تفسیر اسلامی و الهی بوده و به معنای زنده کردن دوباره اسلام است. انقلاب اسلامی یک تحول اخلاقی، فرهنگی و اعتقادی است که به دنبال آن‌ها تحول اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و آنگاه رشد همه‌جانبه ابعاد انسان‌ها می‌آید، انقلاب اسلامی نیز از این قاعده مستثنی نیست و به‌عنوان تنها انقلاب دینی بین انقلاب‌های موجود جهان با بهره‌گیری از ایدئولوژی دینی و انقلابی توانست رژیم

کهن پاتریمونالیستی^۱ شاهنشاهی و سلطانیستی^۲ پهلوی را درهم بشکنند و با طراحی نظمی نوین در منطقه و جهان و به تعبیر جان. ال. اسپوزیتو^۳، کانون الهام و حرکت برای مسلمانان و سمبل تهدید شوم برای جهان سلطه و استکبار شود (محمدی، ۱۳۸۰، ص ۳۵). در نگاهی کلان، انقلاب اسلامی نقطه‌ی عطف تحولات تاریخی است. انقلابی که بر مبنای ایمان به ارزش‌های اسلامی، اعتقاد به نقش جدی مردم و با رهبری یک عالم و فقیه شکل گرفت و توانست به «تحویلی تاریخ‌ساز در عالم» تبدیل شود؛ این حرکت عظیم، این کار بزرگ، این نهضت تاریخ‌ساز، به دست ملت ایران و با رهبری امام بزرگوار انجام گرفت؛ نظام اسلامی تشکیل شد؛ حرکت ملت ایران به سمت خدا، به سمت اهداف الهی، به سمت ارزش‌های الهی آغاز شد. هیچ نعمتی از این بالاتر نیست (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۱۱/۱۴).

۳-۱-۲ سواد انقلاب اسلامی

سواد یعنی توانایی خواندن و نوشتن؛ این اولین مفهومی است که با مواجهه با این واژه غالباً به ذهن متبادر می‌شود (جی، ۲۰۰۷). مفهوم سواد با مفهوم اکتساب^۴ در پیوند است. این اکتساب بیانگر آن است که مهارت‌ها و توانش‌های متناظر با سواد، اموری نیستند که به‌طور زیستی و در فرایند رشد خود به خودی در انسان ایجاد شوند. درحالی‌که سواد با یادگیری ضمنی و قرار گرفتن صرف در بستر زندگی اجتماعی به‌طور کامل محقق نمی‌شود، برای تحقق آن باید فرآیندی برنامه‌ریزی شده و خودآگاه را سامان‌دهی کرد (هرمن، ۲۰۰۷، صص ۳۱۳-۳۱۱). به نظر می‌رسد مفهوم دیگر مستتر در مفهوم سواد، مفهوم صلاحیت^۵ باشد. مفهوم صلاحیت، نوعی از سطح قابل و ضروری در یادگیری مطرح می‌سازد که باید از طریق انواع روش‌های ارزشیابی از تحقق آن اطمینان یافت. سپس، می‌توان فرد را با سواد تلقی نمود (سجادیه، ۱۳۹۴، ص ۹۱). هرچند سواد به‌عنوان یک مفهوم خواندن و نوشتن بسط یافته اما تاکنون به دلیل گستردگی علم اطلاع‌رسانی و فناوری، تحولی کاملاً بینادی در مفهوم و محتوای سواد به وجود آمده است. در گذشته، سواد را بیشتر توانایی خواندن و

^۱ Patrimonialism، گونه‌ای از حکومت است که در آن حکومت، دست طبقه‌های بالا و متوسط را از قدرت کوتاه می‌کند و حاکم می‌تواند اراضی و کسب‌وکار افراد را بدون هشدار قبلی از آنان بگیرد. ارتش‌های کشورهای پدمیراث یا پاتریمونالیستی به حاکم وفاداری دارند و نه به کشور.

^۲ Sultanism، آن‌گونه از اقتدار سیاسی پاتریمونال (سنتی - موروثی) است که قدرت به شکل کاملاً شخصی و طبق اراده حکمران و فارغ از قیود و محدودیت‌های ناشی از قانون و دیوان‌سالاری و نهادهای مدنی و حتی سنت اعمال می‌شود.

^۳ John L. Esposito
Acquisition
Competency

نوشتن می‌دانستند اما در عصر جدید برخی از صاحب‌نظران منظور از سواد را توانایی و آمادگی افراد و برای مشارکت در سرنوشت خود و پیشرفت و توسعه جامعه می‌دانند بر همین اساس سواد شالوده‌ی آگاهی و تفکر انسان‌هاست (عامری، ۱۳۹۸، ص ۱۸). در نگاه نخست «سواد انقلاب اسلامی» را می‌توان ترکیبی از واژه انقلاب اسلامی و سواد دانست. قرارگیری واژه سواد در کنار انقلاب اسلامی بدین معناست که کنش‌های انقلاب اسلامی را به‌نوعی توانمندی وابسته نماید؛ که مانند دیگر سوادها قابل اکتساب است؛ بنابراین واژه «سواد» می‌تواند نشان از قابلیت رشد و توانش و مهارت‌های پیش‌نیاز رفتارهای انقلاب اسلامی باشد. اگرچه هیچ‌گونه شواهدی در ادبیات انقلاب، دال بر ارائه مدل سواد انقلاب اسلامی و نظریاتی پیرامون آن وجود ندارد، اما به نظر می‌رسد سواد انقلاب اسلامی را می‌توان مجموعه‌ای از مهارت‌ها و نگرش‌ها و دانش‌های لازم به‌منظور درک و فهم شناخت و پایداری در امتداد انقلاب نامید. سواد انقلابی پایه سازمان‌شناختی است که مدیران را در مقابل تهدیدات و چالش‌های پنهان انقلاب محفوظ می‌نماید. بدین منظور ارتقاء مهارت شناختی، توسعه تفکر خلاقانه و تقویت رفتارهای مانایی از مهم‌ترین مباحث موردنیاز مدیران برای حرکت در گام دوم انقلاب تلقی می‌شود. سواد انقلابی چگونگی حفظ نحوه عملکرد پایداری و ماندگاری در انقلاب است. سواد انقلابی شامل محتوا، فرآیندها و نگرش‌هایی است که مدیران باید درک کنند تا قادر به ماندگاری در انقلاب جمهوری اسلامی ایران باشند (عامری، ۱۳۹۸، ص ۳۵). سواد انقلابی را می‌توانیم در آگاهی مدیران از شرایط انقلاب، شناخت رفتارهای انقلابی و درک و تعلق به انقلاب تعریف نمود. تفکر پایه و اساس رفتارهای انسانی می‌باشد و درک و شناخت ریشه تفکر است با افزایش درک و شناخت مدیران نسبت به انقلاب، شاهد رفتارهای پایدارتر و مسئولانه‌تری در قبال انقلاب خواهیم بود. سواد انقلاب اسلامی به شناخت و درک عمیق و ژرف‌نگر در حوزه عملکردی اشاره دارد که مستلزم نگرشی کلی‌نگر به مسائل انقلاب است، کل‌نگری در مسائل انقلاب بدین معناست که مشکلات را منتزع از متن کلان و بدون ارتباط با دیگر مسائل نمی‌توان موردبررسی و کاوش قرار داد. بدیهی است باید انتظار داشت مدیران شناخت عمیقی در خصوص انقلاب و موضوعات مرتبط با آن فراگیرند تا نسبت به خطرات بالقوه وقوع چالش‌های آسیب‌پذیر به انقلاب کنجکاو به‌صورت پرسشگرانه فعال باشند (همان، ۱۳۹۸، ص ۴۶). مدیران باسواد انقلابی با اصول و نظام‌های ارزشی مربوط به آن آشنا شده، امکان فهم و پیونددهی مفاهیم پدیده‌ها را پیدا کرده و همواره با نگاهی آینده‌نگر، مسائل مربوط به انقلاب را پیگیری می‌کنند. چراکه سواد انقلاب اسلامی توانایی فهم مسائل کلان انقلاب در بستری کلان و مرتبط با امکان تجزیه و تحلیل، ارزیابی، تصمیم‌گیری دقیق و آگاهانه را به مدیران می‌دهد.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص ارتباط تربیت انقلابی و بقا و استمرار بیان می‌کند: «انقلاب یک حادثه است که در نقطه‌ای از عالم اتفاق می‌افتد و آثار معجزه‌آسایی هم نشان می‌دهد. بقا و استمرار و برکات این حادثه، مستقیماً و تحقیقاً با تربیت انسان‌ها ارتباط پیدا می‌کند. اگر انسان‌های صالح و عالمی باشند که پیام انقلاب را درک کنند و آن را حفظ کنند و به آن عمل نمایند و آن راه و آن جهت را پی‌گیرند، انقلاب زنده و مانده است و برکات آن خواهد رسید. اگر خدای نکرده در محیطی که انقلابی به وقوع می‌پیوندد، انسان‌ها به شکل صحیحی تربیت نشوند، اصول تربیت قلع و قمع بشود، به آن ریزه‌کاری‌های تربیتی اسلامی در محیط اسلامی پرداخته نشود، و خلاصه، انسان‌هایی که هم آگاه باشند، هم دلسوز باشند، هم احساس مسؤلیت کنند، هم کاردان باشند، هم خوش روحیه باشند، پرورنده نشوند، مطمئناً آن اساس اولی هم به خطر خواهد افتاد و ضایع خواهد شد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۰/۱۱/۱۳).

۲-۲- پیشینه پژوهش

ظهور انقلاب اسلامی به‌عنوان یکی از کم‌نظیرترین پدیده‌های قرن اخیر موجب حیرت و شگفتی ناظران و نظریه‌پردازان سیاسی شد و با توجه به حاکمیت روح سکولاریسم برجهان پیدایش حکومتی با ماهیت دینی، آن‌هم با مشارکت وسیع مردم شگفتی‌آفرین شد. پژوهشگران و نظریه‌پردازان به بررسی واکاوی علل و زمینه‌های این رخداد پرداختند که این امر منجر به خلق آثار متنوعی گردید. از آنجاکه موضوع سواد انقلابی، موضوعی جدید بوده و در این رابطه نه در داخل کشور و نه در خارج تحقیقی انجام‌نشده است لذا بخش قابل توجهی از پژوهش‌های به‌عمل‌آمده به‌صورت سربسته و محدود در رابطه با علل و عوامل و تداوم به رشته تحریر درآمده است که در ذیل به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

نویسندگان (سال پژوهش)	اهداف یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
حاضری و صالح‌آبادی (۱۳۸۸)	شناسایی علل تداوم انقلاب	یافته‌های تحقق حاکی از این است تصمیم‌گیری رهبری انقلاب و تأثیرات تصمیم وی در حل بحران‌های کشمکش‌های بین گروهی و درون‌گروهی اشاره‌شده و تأکید می‌نماید که امام در تداوم انقلاب از طریق احزاب دولت‌سازی را به انجام رساند و حزب با موافقت امام تشکیل شد و توانست اداره نهادهای دولت را در اختیار بگیرد و قواعد سیاسی جدیدی را بنا نماید.
علیزاده (۱۳۹۷)	طراحی الگوی مفهومی پاسداری	مطابق یافته‌های این تحقیق، علل و عواملی که موجب ظهور و هویت‌یابی پاسداری از انقلاب اسلامی می‌شود شامل؛ «تضمین

<p>موجودیت انقلاب و کشور» «حراست و حفاظت از انقلاب» «مجاهدت و شهادت در راه خدا» «ضرورت حفظ نظام اسلامی» «موعودگرایی و عشق به امام عصر(عج)» و «عشق به امام خمینی(ره) و حرکت ایشان»؛ عوامل و شرایطی که حرکت و تأثیرگذاری پاسداری را تقویت می‌نماید شامل: «بنیه معنوی و عوامل معنوی قدرت»، «عشق و معرفت دینی و انقلابی»، «توجه به روح و حقیقت پاسداری»، «فداکاری و از خودگذشتگی»، «پوشیدن لباس عفاف و تقوا»، «هوشیاری و حضور در میدان انقلاب»، «اخلاص و اعتماد به خدا»، «قوی، مستحکم و غیرقابل نفوذ»، «مراقبت از خود و خانواده»، «بصیرت، فهم و درک سیاسی و اجتماعی» و «عزم اراده»؛ موانع و آسیب‌های پاسداری از انقلاب اسلامی در قالب متغیرهای بازدارنده شامل: «تجمل‌گرایی، دنیاطلبی و دوری از زی پاسداری» «دوری از روحیات انقلابی»؛ راهبردها و الزامات تحقق پاسداری شامل: «هویت بخشی نهادی و حفظ آن» «استمرار پاسداری و پایداری» «آینده پژوهی و فهم نیازهای انقلاب»؛ آثار و پیامدهای پاسداری از انقلاب اسلامی در سطح خرد و کلان شامل: «ماندگاری عنوان پاسدار به اسلام و انقلاب» و «گسترش افکار انقلاب اسلامی در دنیا».</p>		
<p>یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که در ترکیب مؤلفه‌های حساسیت اخلاقی، استدلال‌ورزی اخلاقی و تخیل اخلاقی در مقام مؤلفه‌های سازنده آن دارد. درنهایت رویکرد سواد اخلاقی تلاش می‌کند تا اخلاق را به فعالیت‌های آموزش بازگرداند و تعریف اخلاق در قالب سواد به دلایل متعدد از جمله عدم کفایت مفهومی سواد به منظومه‌ای منسجم منتج نمی‌شود.</p>	<p>بررسی و نقادی مفهومی سواد اخلاقی</p>	<p>سجادیه (۱۳۹۷)</p>
<p>در این پژوهش چهار مضمون پایه‌ای و سازمان دهند یعنی اسلام، رهبری، مردم و کارآمدی به دست آمدند که درنهایت در قالب یک الگو معرفی شدند.</p>	<p>چیستی مؤلفه‌های مانایی انقلاب در منظومه فکری رهبری</p>	<p>جمال‌زاده، باباهادی و فیضی(۱۳۹۶)</p>

جدول ۱- پیشینه تحقیق

آنچه در این مقاله در مورد تبیین ابعاد سواد انقلاب اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری تحلیل می‌شود و آن را از سایر مقالات از این قبیل متمایز می‌کند این است که در این نوشتار با اتخاذ روش داده بنیاد سعی شده موضوعی نو در حوزه سواد و انقلاب احصاء گردد تا بتواند به‌عنوان عامل تعالی و تربیتی مدیران انقلابی در راستای گام دوم انقلاب حرکتی نوین برداشته شود. این مقاله روایتی است از فهمی دیگر از انقلاب اسلامی برای مدیران به‌عنوان متولیان نظام اسلامی که سکان اصلی هدایت جامعه مدنی انقلاب را در دست دارند.

۳- روش تحقیق

روش استفاده در این پژوهش، استراتژی نظریه‌پردازی داده‌بنیاد است. راهبرد داده‌بنیاد، نوعی روش‌شناسی عمومی برای تدوین نظریه‌هاست که ابتدا توسط گلاسر (استراوس ۲) ارائه شده است. راهبرد نظریه‌بنیاد از مهم‌ترین روش‌های کیفی پژوهش است که به‌نوعی می‌توان گفت مهم‌ترین روش پژوهش کیفی نظام‌مند در مقابل انواع روش‌های کمی است. هم‌چنین نظریه‌بنیاد برای تفسیر رفتار فرد و هم‌چنین گروه قابل‌تحسین است (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۱ ص ۴۳، به نقل از چارمز، ۱۹۹۰ ص ۵۰۹). سه عنصر مفاهیم، مقوله‌ها، طبقه‌ها ارکان اصلی این استراتژی هستند. در پی جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، مفاهیم و از کنار هم قرار گرفتن چند مفهوم، مقوله شکل گرفته و درنهایت بابیان روابط تعمیم‌یافته بین مقوله و مفاهیم آن و بین مقوله‌های معین و سپس طبقه‌بندی روابط این عناصر در بستر و فرآیند آن پدیده مدل مفهومی تبیین‌کننده پدیده آشکار می‌شود (داناایی فرد، ۴۷، ص ۱۳۸۴). در این پژوهش بر اساس نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، تمامی بیانات معظم‌له خطاب به مسئولان و مدیران از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۹۹ به‌صورت تمام‌خوانی و جستجویاب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

یکی از مهم‌ترین استراتژی‌های پژوهش کیفی، نظریه‌پردازی داده‌بنیاد است. هم‌چنین در سال‌های اخیر گرایش به انجام پژوهش‌های کیفی، به‌ویژه پژوهش‌های منتشرشده مبتنی بر تئوری داده‌بنیاد روبه‌فزونی است. چارمز بیان می‌کند که نظریه‌بنیاد در مقابل مطالعات کمی مطرح شد و با استفاده از قابلیت‌های این روش بود که امروزه شاهد بالندگی و شکوفایی پژوهش‌های کیفی هستیم (کشتکار و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۱۷). سه عنصر مفاهیم، مقوله‌ها و طبقه‌ها، ارکان اصلی این استراتژی هستند. در پی جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، مفاهیم و از کنار هم قرار گرفتن چند مفهوم، مقوله شکل گرفته و درنهایت بابیان روابط تعمیم‌یافته بین مقوله و مفاهیم آن و بین مقوله‌های معین و سپس طبقه‌بندی روابط این عناصر در بستر و فرآیند آن پدیده مدل مفهومی تبیین‌کننده پدیده آشکار می‌شود (داناایی فرد، ۱۳۸۴، ص ۴۷).

بعدازآنکه منابع اصلی موردنظر شناسایی و «گزاره‌های کلیدی و مهم» از درون متون اولیه استخراج شد، مراحل بعدی رویش نظریه آغاز می‌گردد. درهرحال نوعی نظام‌یافتگی در رهیافت منتخب به نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، بر لزوم استفاده از حرکت از جزءبه‌کل و تحلیل

داده‌ها تأکید می‌کند (استراوس و کوربین، ۱۹۹۰). بدین ترتیب ابتدا کدگذاری باز که نام‌گذاری مفهیمی مرتبط با رویدادهای قطعی هستند انجام گرفته است در کدگذاری باز ابتدا کدگذاری اولیه صورت گرفته و سپس به دلیل حجم وسیعی از کدها، کدگذاری ثانویه انجام گرفت. در مرحله بعد با استفاده از کدگذاری محوری به فرآیند انتخاب مقوله محوری، پیوند نظام‌مند آن با دیگر مقوله‌ها، ارزش‌گذاری روابط آن‌ها و درج مقوله‌هایی که نیاز به تأیید و توسعه بیشتری دارند، پرداخته شده است.

بر اساس این رویه‌ها، ابتدا نکات کلیدی داده‌ها احصاء و برای هر نکته یک کد معین می‌شود و سپس با مقایسه کدها، چند کد که اشاره به یک جنبه مشترک پدیده مورد بررسی را دارند، عنوان یک «مفهوم» به خود می‌گیرند. آنگاه چند مفهوم یک مقوله و چند مقوله در قالب نظریه متجلی می‌شود (یانگ، ۲۰۰۱). جامعه‌ی آماری در پژوهش حاضر، مجموعه‌ی بیانات و سخنرانی‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی - حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله العالی) - در دوران رهبری ایشان می‌باشد. از آنجاکه در این تحقیق، احصاء و استخراج گزاره‌های اولیه به صورت تمام خوانی و در مراحل مختلف کدگذاری انجام گرفته است لذا حجم نمونه با جامعه‌ی آماری برابر است.

۴- یافته‌های تحقیق

احصاء مفاهیم و ظهور مقوله‌ها (کدگذاری باز): پژوهشگری که از روش نظریه‌سازی داده-بنیاد استفاده می‌کند به دنبال فرایند است. هم‌زمان با گردآوری داده‌ها، پژوهشگر کدگذاری باز روی آن‌ها انجام می‌دهد. این به معنی بررسی خط به خط داده‌ها و شناختن فرایندها در آن می‌باشد (حسرتی، ۱۳۸۵: ۱۳۲). در مرحله‌ی کدگذاری باز، اقدام به شمارش کدها، مفاهیم و مقوله‌ها می‌گردد. کد، واحد خرد تحلیل است که بر پایه‌ی آن مفهوم‌سازی داده‌ها شکل می‌گیرد. جدول (۱) مثالی از نحوه کدگذاری است:

جدول ۲: کدگذاری اولیه

نشانگر	بیانات مقام معظم رهبری	مقوله ها
R161.86. 06.31	<ul style="list-style-type: none"> • هر قدمی که برای اسلام برمی دارید قدمی است الهی که خدا برای شما پیش آورده است (۱). شما روی تدبیر و فکر عمل کنید (۲). • شجاعت در جنگ حرکتی است قهرمانانه روی نقشه و نظم و حساب و حال آنکه تهور بی حساب و نظم بر دشمن تاختن است (۳). کارها باید روی نظم و قاعده صورت گیرد. تکرار می کنم کار وقتی روی نظم و قاعده و برای خدا بود دیگر خوفی نیست چه کسی کشته شد و چه کسی کشت (۴). 	۱-انجام کار برای رضایت الهی و اسلام ۲-تأکید بر انجام کارها بر اساس تدبیر و دبیر ۳-شجاعت در انجام وظایف بر اساس نظم و قهرمانانه ۴-تأکید بر انجام کارها روی نظم و قاعده و مقررات
R188.89. 07.27	مردمی بودن (۱)، یعنی این انقلاب از سوی مردم وفادارانه موردحمایت قرار بگیرد؛	تأکید بر مردمی بودن مسئولان دولت

*با توجه به محدودیت های موجود و به علت این که حجم مقاله بیش از حد مجاز نشود از ذکر کلیه کدها و شناسه ها خودداری شده است.

در این جدول هر کد از یک گزاره با شماره منتخب خود به دست آمده است. نشانگر مندرج در جدول نیز، به آدرس دهی متن مورد استفاده می پردازد. در این جدول نشانگر R204.90.07.24 به معنای دویست و چهارمین متن از بیانات مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۳۹۰/۰۷/۲۴ بوده است.

گام بعدی کدگذاری باز مربوط به تولید مقوله ها از طریق مقایسه و ترکیب مفاهیم از کدهای ثانویه می باشد که در این مرحله تعداد ۲۴ مقوله در یک سطح انتزاع بالاتر آشکار گشته است. در جدول شماره (۳) نگاره ای از مقوله های تولید شده در مرحله کدگذاری باز نشان داده شده است.

جدول ۳: نمونه‌ای از ظهور و شناسایی مقوله‌ها

طبقه اصلی	طبقه فرعی	فراوانی	مفاهیم
معرفت سیاسی	تفکر انقلابی	۱۵	تأکید بر اهمیت تفکر در مسئولیت
		۱۷	نقش و نگاه مدیرانه در انجام امور
	آگاهی انقلابی	۱۰	تأکید بر فراگیری دانش مفاهیم انقلاب اسلامی
		۱۷	درک و شناخت ماهیت انقلاب اسلامی
		۱۶	درک تأثیرات انقلاب اسلامی
	ولایت مداری	۸	حکومت علوی، الگوی حرکت در مسیر انقلاب
		۸	خط‌مشی امام خمینی محور اعمال و رفتار مسئولان
	سواد انقلاب اسلامی	ایمان انقلابی	۹
۱۱			حفظ شعائر و آرمان‌های انقلاب
۲۴			نگاه به ارزش‌های اصولی انقلاب
۲۵			تأکید بر انقلابی‌گری مسئولان
۲۰			حفظ اصول و مبانی انقلابی
۹			نگاه اعتقادی به اصول انقلاب و نظام
تعالی‌گرایی		۳۲	افزایش شاخص کارآمدی در مسئولان
		۱۰	نگاه به توانایی و تخصص و توانمندسازی
		۵۱	گرایش به سوی عالمیت، عقل‌گرایی و دانش‌محوری
		۱۱	تأکید بر تغییر و تحول در انقلاب
		۱۲	اهمیت پیشرفت و حرکت
		۶	گرایش به نوآوری و ابتکار
بصیرت انقلابی		۱۳	تأکید بر هوشیاری و تحلیل مسائل انقلاب
		۳۲	شناخت و بیداری در مقابل توطئه‌های دشمنان
		۲۰	تأکید بر روشن‌بینی واقع‌گرایی مسئولان
راهبرد‌گرایی		۶	نگاه بلندمدت به حرکت در مسیر انقلاب
		۱۹	برنامه‌ریزی و طراحی رکن انجام فعالیت‌ها
		۱۳	توصیه به اولویت‌بندی و شناسایی ظرفیت‌ها
		۱۷	معیار چشم‌انداز، قطب‌نمای حرکت مسئولان

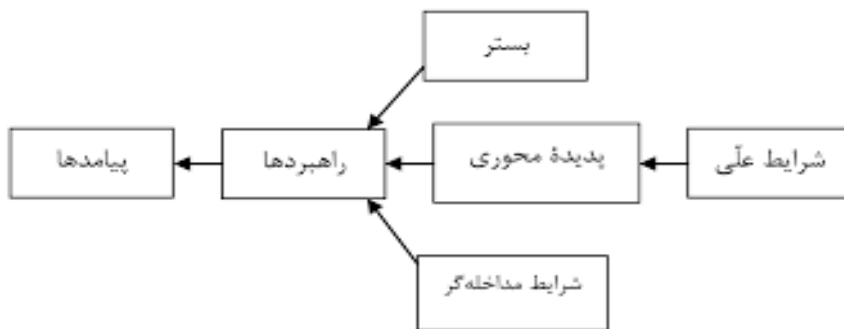
معرفت دینی	معنویت‌گرایی	۳۳	تأکید بر حفظ تقوای الهی و تدین
		۱۵	ارتباط با خدا با ذکر و دعا
		۱۰	اشاعه معنویت در محیط سازمانی
		۱۸	تأثیر تقوا و معنویت در موفقیت سازمانی
	خودسازی	۵۲	نظارت و کنترل درونی در مسئولان
		۹	دوری کردن مناصب دولتی
		۱۴	سفارش به تهذیب نفس
	آخرت‌گرایی	۲۰	اعتقاد و ایمان به خدای متعال
		۱۷	نظارت الهی بر اعمال و فعالیت‌ها
	اسلام‌گرایی	۸	نگاه اسلامی در انجام امور و فعالیت‌ها
		۷	اسلامی کردن محتوای انقلاب
	تکلیف‌مداری	۲۳	صحت عمل بر اساس تکالیف الهی
		۱۷	اهمیت نظارت الهی بر عملکرد مسئولان
		۱۸	اتکا به خداوند و حفظ آن به‌عنوان تکیه‌گاه
		۱۱	تأکید بر جلب رضایت الهی
	معرفت اخلاقی	اخلاق‌مداری	۱۸
۵			کنترل‌گرایی به مادیات و زندگی دنیایی با تعالیم اخلاقی
۱۵			تطبیق رفتار و گفتار بر اساس شاخص‌های اخلاقی
۶			فراگیری آموزه‌های اخلاقی
۱۲			سفارش اخلاق الهی به‌عنوان رکن اصلی انقلاب
ارزش‌های فردی		۱۹	مبارزه با فساد و سلطه نشانه بارز مسئولان
		۲۲	تأکید بر ایجاد ارتباط صادقانه و شفافیت‌سازی
		۴۳	لزوم داشتن شجاعت در انجام وظایف
		۹	نگاه دلسوزانه در انجام وظایف
		۹	پاسخگویی به‌عنوان یک اصل در انقلاب
		۶	تأکید بر داشتن ایثار و فداکاری در انجام امورمحواله
		۶	ارزش امانت‌داری و امین بودن
		۳۱	اخلاص نشانه بارز مسئولان انقلاب

		۲۵	نقش عدالت در مسئولیت مدیران
		۴۵	ساده زیستی و دوری از اشرافی گری
		۳۳	مردم‌داری و ارتباط با مردم پشتوانه مسئولان
		۷	سعه‌ی صدر نشانه بارز مدیران انقلابی
ارزش‌های اجتماعی	روحیه انقلابی	۲۱	حفظ و تقویت روحیه و انگیزه حضور در انقلاب
	عزم راسخ	۲۷	قاطعیت و قدرت لازمه حرکت مسئولان
		۱۴	اهمیت ایستادگی و مقاومت در مسیر انقلاب
		۱۸	پافشاری و پایداری در حفظ مواضع
	انسجام انقلابی	۳۱	وحدت و همدلی مسئولان بر اصول نظام
		۱۵	پرهیز از بروز اختلافات، تفرقه و دشمنی
		۶	برقراری ارتباط صمیمانه و نزدیک‌بین مسئولان
	تعهد انقلابی	۲۸	نگاه مسئولانه و متعهدانه در مسئولان
		۱۵	تأکید بر ادای وظیفه و تکلیف در مسئولان
	خودآگاهی	۹	تأکید بر لزوم آگاهی و شناخت پیرامون خود
ارزش‌های سازمانی	حافظ انقلاب	۱۲	حفظ و تربیت نیروهای انقلابی برای ماندگاری انقلاب
		۹	گرایش به سمت نیروهای جوان در مسیر انقلاب
		۹	تأکید بر حفظ و دفاع از نظام و هویت انقلاب
	قانونمندی	۱۲	قانون اساسی شاخص عملکرد
		۵	گرایش به نظم و انضباط کاری
		۷	عمل بر اساس قوانین و چارچوب‌ها
	عمل‌گرایی	۱۷	تأکید بر عمل کردن به وعده‌ها
		۵	تأکید بر انطباق حرف و عملکرد مسئولان
		۱۲	عملکرد مسئولان شاخص ارزیابی مردم
	خدمت‌گزاری	۱۱	ارزش خدمت کردن به‌عنوان افضل عبادات
		۳۵	تأکید بر اهمیت خدمت کردن در انقلاب
		۱۷	اهمیت شکر‌گذاری و افتخار خدمت کردن
		۱۸	خدمت کردن نیاز مسئولیت و حرکت در انقلاب
	مدیریت جهادی	۳۹	تأکید بر جدیت و تلاش جاهدانه
		۸	ارزش مجاهدت مسئولان نزد پروردگار
۲۰		رویکرد حرکت جهادی در مدیریت	

رویش الگو اشباع نظری {روش الگوی اشباع نظری} (کدگذاری محوری): در مرحله دوم که به آن کدگذاری محوری گفته می‌شود، محقق یکی از مقوله‌ها را انتخاب کرده آن را تحت عنوان پدیده محوری در مرکز فرآیند تحقیق، مورد کاوش قرار داده و ارتباط سایر مقوله‌ها را با آن مشخص می‌کند. این روش کدگذاری که اصطلاحاً به آن «مدل پارادایم»^۱ کدگذاری محوری گفته می‌شود توسط استراوس و کوربین (۱۹۹۴) ارائه شده است و به این دلیل محوری گفته می‌شود که کدگذاری حول «محور» یکی از مقوله‌ها انجام می‌شود. این الگو شامل شش جعبه از اطلاعات شامل «شرایط علی»، «شرایط زمینه‌ای»، «مقوله محوری»، «شرایط مداخله‌گر»، «راهبردها» و «پیامدها» می‌باشد که به شکل نظام‌مند الگوی پارادایم را تشکیل می‌دهند (علیزاده، ۱۳۹۷: ۵۹).

نمودار ۱: الگوی پارادایم در کدگذاری محوری

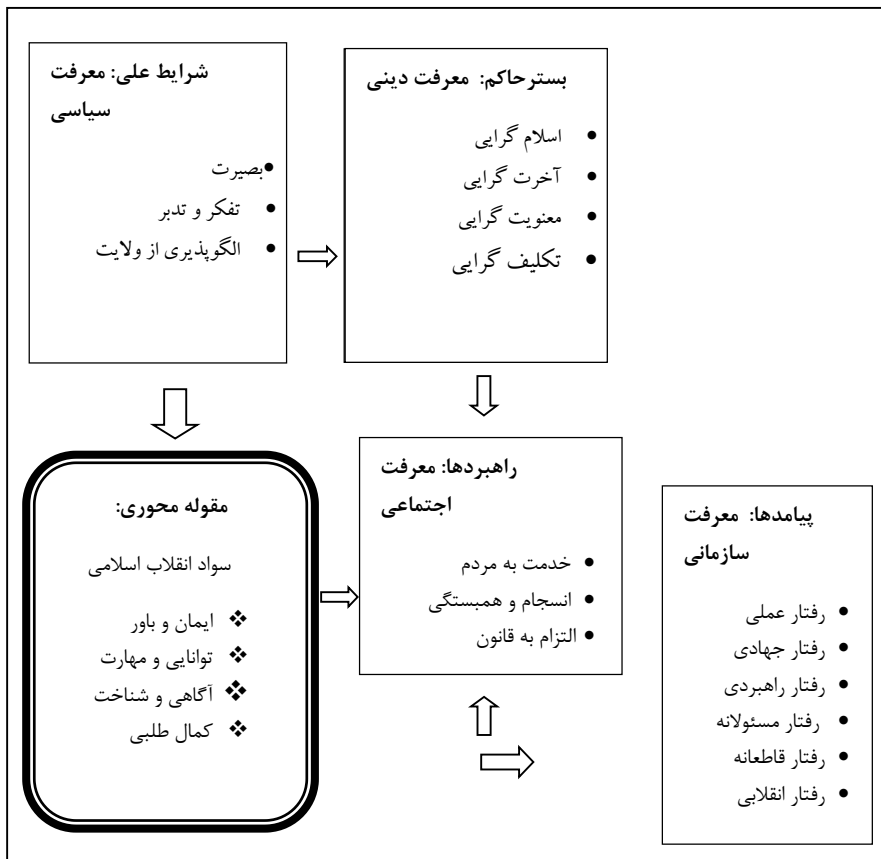
در کدگذاری محوری، انتزاعی‌ترین مقوله که سایر مقوله‌ها را بتوان دور آن دسته‌بندی نمود انتخاب می‌نماییم ولی به دلیل اینکه در این تحقیق هیچ‌کدام از مقوله‌های به‌دست‌آمده، انتزاعی‌تر از سایر مقوله‌ها نبود؛ لذا برای پدیده محوری، نام متناسب با موضوع تحقیق انتخاب گردید (کرسول، ۲۰۰۵: ۳۹۸).

پدیده‌ی محوری این تحقیق «سواد انقلاب اسلامی» می‌باشد که در قلب مدل و در وسط سایر مقوله‌های دسته‌بندی شده در الگوی پارادایم قرار گرفته است. شکل شماره (۱) نمای کاملی از الگوی پارادایم سواد انقلاب اسلامی را به همراه متغیرها و مقوله‌های مربوطه نشان می‌دهد.

(axial) coding paradigm^۱
 Causal conditions^۲
 Context conditions^۳
 Core category or phenomenon^۴
 Intervening conditions^۵
 strategies^۶
 consequences^۷

شکل شماره ۱: الگوی پارادایمی

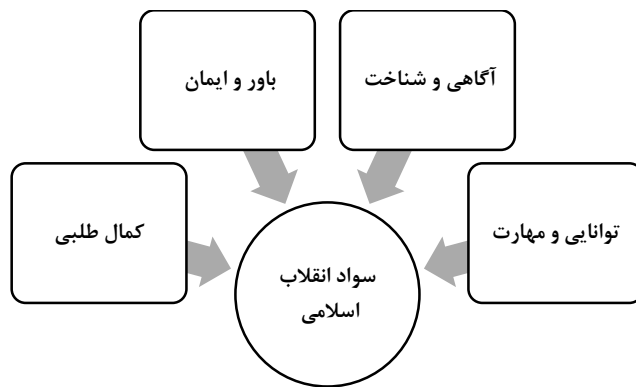
با توجه به نتایج به دست آمده از الگوی پارادایمی سواد انقلاب اسلامی (به عنوان سازه‌های الگو) که در شکل شماره (۱) ارائه شده است، ابعاد سواد انقلاب اسلامی مورد تبیین و تحلیل قرار می‌گیرد:

ابعاد سواد انقلاب اسلامی:

به دلیل این که هیچ کدام از مقوله‌های تحقیق حاضر، انتزاعی تر از سایر مقوله‌ها نبود، برای پدیده محوری نام متناسب با موضوع تحقیق انتخاب می‌شود (استراوس و کوربین، ۱۳۸۵) و سواد انقلاب اسلامی به عنوان پدیده محوری در قلب سایر مقولات در قالب الگوی پارادایم قرار گرفت. عوامل به دست آمده سواد انقلاب اسلامی در منظومه فکری معظم له عبارت‌اند از ایمان و باور انقلابی، مهارت انقلابی، آگاهی انقلابی و کمال طلبی می‌باشد.

شکل شماره ۲: ابعاد سواد انقلاب اسلامی

محقق ساخته

آگاهی و شناخت

شناخت و آگاهی نسبت به انقلاب بقاء تداوم آن است و مدیران و کارگزاران نظام با شناخت درست و کامل انقلاب اسلامی، هیچ‌گاه دچار حیرت و تردید نخواهند شد. شناخت صحیح از انقلاب مسیر درست حرکت و عمل را در اختیار مدیران قرار می‌دهد. از همین رو مقام معظم رهبری در جمع اعضای دفتر رهبری و سپاه حفاظت ولی امر، خطاب به مسئولین بیان کردند: بصیرت خودتان را بالا ببرید، آگاهی خودتان را بالا ببرید. من مکرر این جمله‌ی امیرالمؤمنین را به نظرم در جنگ صفین در گفتارها بیان کردم که فرمود: «الا و لایحمل هذا العلم آلا اهل البصر و الصبر» (نهج‌البلاغه، خطبه‌ی ۱۷۳) (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۰۵/۰۵). ایشان داشتن آگاهی نسبت به مفاهیم و آثار انقلاب را واجب دانسته و اشاره می‌کنند: نباید گذاشت این حادثه‌ی عظیم به دست غفلت و فراموشی سپرده بشود؛ انقلاب زنده است و ما در نیمه‌راه انقلابیم. عزیزان من! توجه دارید که انقلاب یک حادثه‌ی دفعی نیست؛ انقلاب یک دگرگونی است؛ این دگرگونی بتدریج انجام می‌گیرد. بلکه حرکت انقلابی در اول لازم است، تشکیل نظام انقلابی لازم است اما تا وقتی که این انقلاب بتواند پایه‌های خود را محکم کند و اهداف خود را تحقق ببخشد، تدریج وجود دارد، مرور زمان لازم دارد. بایستی حادثه‌ی انقلاب و حقیقت انقلاب، دائم در ذهن و دل ما زنده باشد؛ باقی باشد (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴/۱۱/۱۹). رهبر انقلاب در جمع جهادگران جهاد سازندگی در خصوص اهمیت شناخت و درک انقلاب در مسئولان اشاره می‌نماید: عده‌ای خیال کردند انقلاب کهنه شد یا کهنه شدنی است. اعلام کردند انقلاب تمام شد! خودشان تمام شده بودند؛ خودشان ذخیره‌شان ته کشیده بود، قادر به ادامه‌ی راه نبودند؛ دنیا را، جامعه را، انقلاب را به خودشان

قیاس کردند؛ اشتباه کردند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۰۶/۳۱). ایشان همچنین به نقش انقلاب در حکومت اشاره کرده و تغییر تفکر مسئولان در درک و شناخت نقش انقلاب را خواستار شده و می‌فرمایند: در مجموعه‌ی انقلاب، از اوّل انقلاب یک تفکر غلطی وجود داشت و آن این بود که انقلاب، تا وقت تشکیل نظام است؛ وقتی که نظام تشکیل شد و نهادها و مقررات و دیوان‌سالاری و مانند این‌ها مستقر شد، دیگر انقلاب برود دنبال کارش؛ دیگر کاری با انقلاب نداریم؛ انقلاب را هم معنا می‌کنند به تنش و دعوا و سروصدا و کارهای غیرقانونی و از این حرف‌ها. یک چنین تفکری مال امروز نیست و از روز اوّل پیروزی انقلاب یک چنین تفکری وجود داشت؛ این تفکر، غلط است. آنچه در اوّل انقلاب در سال ۵۷ اتفاق افتاد، مرحله‌ی اوّل انقلاب بود یعنی انفجار در مقابل نظام غلط باطل طاغوت و ایجاد یک نظام جدید بر مبنای آرمان‌ها و ارزش‌های نو با لغت نو، با تعبیر نو، با مفاهیم نو؛ این مرحله‌ی اوّل انقلاب بود (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۰۳/۰۷).

توانایی و مهارت

مدیران انقلاب اسلامی، مدیرانی با توانایی خاص خویش هستند و در اداره امور پس از توکل به خدای متعال تکیه بر توانمندی و مهارت‌هاست که می‌تواند ایشان را در مواجهه با مسائل و مشکلات یاری رساند. مدیر توانمند از سرمایه‌های ارزشمند انقلاب محسوب شده چراکه در رشد و تحقق اهداف انقلاب نقشی مهم ایفا می‌کند. این امر چنان دارای اهمیت است که مقام معظم رهبری در جمع دولتمردان نظام می‌فرمایند: «اگر یک نیم را سیاست‌ها و برنامه‌ها و قوانین و پیگیری‌ها بدانیم، حداقل یک نیم دیگر از مسئله اداره کشور، مربوط به آن مدیری می‌شود که اداره امور را بر عهده دارد. اگر مسئول هر بخش، در هر اندازه و هر شعاعی، دارای ویژگی‌های لازم برای اداره آن امر و آن بخش باشد، انسان می‌تواند مطمئن باشد که کارها به سمت صلاح پیش خواهد رفت» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۲/۰۵/۱۲). معظم له مدیران و کارگزاران دولت را به بهره‌برداری از توانایی خود در امور کشور سفارش کرده و بیان کردند: «در محیط کار، سعی کنید از همه‌ی توان و استعداد و ابتکار خودتان استفاده کنید. این، لازم است. از همه‌ی قدرت فکری و عملی خودتان، در محیط کار استفاده کنید. نگذارید ساعتی از ساعات کار شما، به بطلت یا به کم‌کاری بگذرد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵/۰۶/۰۷). ایشان پافشاری بر استفاده از ظرفیت‌ها و توانایی‌ها را یک امر خطیر در عبور از چالش‌ها و محدودیت‌ها دانسته و می‌فرمایند: «محدودیت‌ها در بخش‌های مختلف وجود دارند - تحریم هست، محدودیت‌های مالی هست، چیزهای گوناگونی وجود دارد - از این‌ها باید عبور کنید. بهترین و زیرک‌ترین انسان‌ها کسانی هستند که شرایط موجود را می‌سنجند، بعد می‌بینند برای عمل در شرایط کنونی چه توانایی‌هایی دارند و از آن توانایی‌ها

و ظرفیت‌ها استفاده می‌کنند؛ و آلا انسان نگاه کند، بگوید خب، این که نشد، این را که نداریم، پس هیچی! این نمی‌شود. کمبودها نباید ما را متوقف کند. کمبودها بایستی باعث شود که ما بیشتر به خودمان مراجعه کنیم، ظرفیت‌های تازه‌ی خودمان را کشف کنیم. من می‌خواهم به شما بگویم؛ شما هم از اینکه کمبودهایی در بخش‌هایی وجود دارد، مطلقاً پا عقب نکشید؛ بروید سراغ اینکه از ظرفیت‌های تازه‌ای استفاده کنید در وجود خودتان، در استعداد خودتان، در ذهن و مغز خودتان، در توان سرپنجه‌های ماهر خودتان، و آن کمبودها را از طرق دیگری جبران کنید؛ این عملی است، این شدنی است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۱۱/۱۹). ایشان از نگاهی دیگر تربیت نیروی انسانی کارآمد را حافظ انقلاب دانسته و بیان کردند: «رعایت جانب نیروهای اصیل انقلاب و نیروهای حزب‌الله است. این‌ها را داشته باشید. این‌ها هستند که انقلاب را حفظ می‌کنند، کشور را حفظ می‌کنند» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۱/۰۷/۱۶).

باور و ایمان

ایمان صفتی وجودی است که موجود به آن متّصف می‌شود. این صفت وجودی مربوط به قلب است (طباطبایی، ۱۳۸۶، ص ۳۱۶)؛ یعنی اگر انسان ایمان داشته باشد، انکار نخواهد کرد. علامه طباطبایی در تعریف ایمان می‌نویسند: ایمان، همان قرار گرفتن عقیده در قلب است که از ماده «امن» گرفته شده است و مناسبتش این است که مؤمن در واقع موضوعات اعتقادی خود را از شک و ریب که آفت اعتقاد است، امنیت بخشیده باشد (طباطبایی، ۱۳۸۶، ص ۴۵). حضور در انقلاب علم به آن و التزام عملی به آن است. رهبر معظم انقلاب اسلامی در خصوص پایبندی و ایمان به انقلاب اسلامی می‌فرمایند: سی و یکی دو سال می‌گذرد؛ جدید نیست. البته این جبهه‌ی مقابل ما تغییراتی هم دیده، ولی ما تفاوتی نکرده‌ایم. ما حرفمان همان حرف است، اصولمان همان اصول است، راهمان همان راه است. یک خطی را با سرعت گرفتیم، داریم حرکت می‌کنیم. اهدافمان را مشخص هم کردیم. این اهداف، از اول هم در فرمایشات امام و در پایه‌های انقلاب، مشخص و معلوم بوده است. داریم به قدر توان جلو می‌رویم. لیکن جبهه‌ی مقابل تغییراتی داشته است، کم و زیاد شده؛ کسانی بودند، خارج شدند؛ کسانی نبودند، داخل شدند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۰۵/۲۷). معظم‌له در بیان اهمیت اعتقاد و باور انقلابی در خطاب به مسئولان نظام در جمع هیات دولت می‌فرماید: یکی از چالش‌ها این است که کسی تصوّر کند که ما اگر از مبانی اعتقادی خود، مبانی اعتقادی نظام جمهوری اسلامی دست‌برداریم، راه‌ها بازخواهد شد و دروازه‌های بسته گشوده خواهد شد که این خطای بسیار بزرگ و اساسی است. البته برادران ما در دولت خدمتگزار با اعتقاد عمل می‌کنند؛ واقعاً معتقد به انقلاب، معتقد به مبانی انقلاب، معتقد به اصول انقلاب‌اند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴/۰۴/۰۲). مدیریت هم باید بر مبنای شعارهای انقلاب

و مبانی انقلاب باشد؛ یعنی مراقبت بشود آنچه اصل است، این است که مبانی انقلاب و مبانی استقلال کشور امام و مانند این‌ها باید محفوظ باشد. این هم مطلب دوم که جزو اولویت‌هایی است که به نظر من در این برهه است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴/۰۶/۰۴). ایشان در دیدار با نمایندگان مجلس آگاهی را مؤلفه مهم تصمیم‌گیری دانسته و می‌فرمایند: «کسی که در مسائل جهانی می‌خواهد فکر کند، حرف بزند و تصمیم بگیرد، باید آگاه باشد. در این روزگار، ما دیگر حق اشتباه کردن نداریم» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۲/۰۳/۸). رهبر معظم انقلاب کارگزاران نظام را به پایبندی و حرکت بر پایه اصول و مبانی انقلاب سفارش می‌کند تا با باور و ایمان به انقلاب عمل کنند. روشن است عملکرد مدیران با ایمان به مبانی و اصول انقلابی موجبات تمدن‌سازی که آغازگر عصری جدید در دنیا خواهد شد.

کمال طلبی

تغییرات سریع و اجتناب‌ناپذیر در همه جوانب جوامع همراه با تحولات در حوزه مدیریت و نظام اجتماعی چالش مهم پیش روی انقلاب است. شهید مطهری انقلاب را تغییر بنیادی در جامعه، یعنی دگرگون شدن می‌داند، انقلاب به معنای تغییر و تحول می‌باشد و این تغییر و تحول باید بن‌مایه رشد و کمال یک فرد انقلابی را ایجاد کند. از سوی دیگر تداوم انقلاب نیاز ریشه در مدیریت آن دارد؛ زیرا حرکت جامعه به سوی تکامل و پیشرفت فقط در گرو مدیریت صحیح و اصولی با مدیرانی شایسته، توانمند و عالم امکان‌پذیر خواهد بود. شایستگی به‌صورت علی موجب عملکرد اثربخش و ارزش‌آفرینی شده که با تمسک به برخی از مفاهیم، زمینه بروز نتایج مطلوب را فراهم می‌کند. از همین رو مقام معظم رهبری در کلیدواژه‌های خود همواره پیشرفت‌گرایی، کسب دانش و علم، خلاقیت، نوآوری، کارآمدی و توانمندسازی را خطاب به مسئولان تأکید نموده و می‌فرمایند: یک روز نیاز حرکت دفاعی در درون جامعه بود، یک روز نیاز حرکت دفاعی در مرزهای کشور بود، یک روز نیاز به علم و دانش است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۰۶/۳۱). در اهمیت پیشرفت کردن، توانمندشدن و شناسایی ظرفیت‌های انقلاب در جمع کارگزاران نظام اشاره کردند: در خیبر سختی وجود داشت؛ رفتند مدت‌ها آنجا ماندند؛ مقاومت دشمن شدید بود؛ اما غلبه پیدا کردند. چالش هست؛ اما در قبال چالش، توان و قدرت و استعداد و ظرفیت هم وجود دارد. این، معنای وضعیت بدر و خیبر است. اگر این ظرفیت را به میدان آوردیم، اگر نقاط ضعف را کم کردیم، پیشرفت خواهیم کرد (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۰۵/۰۳). حضرت آیت‌الله خامنه‌ای کارآمدی، پویایی و تحول‌پذیری را لازمه مدیران و مسئولان نظام دانسته و می‌فرماید: باید مدیرانمان ان‌شاءالله پُرانگیزه‌تر باشند، کارآمدتر باشند، تلاش بیشتری را انجام بدهند، و به حول و قوه‌ی الهی همین‌جور هم خواهد شد. من به‌طور قاطع عرض می‌کنم که اگر مدیریت در

بخش‌های مختلف کشور، متدین باشد، انقلابی باشد و کارآمد باشد، همه‌ی مشکلات کشور حل خواهد شد؛ ما مشکل غیرقابل حلی در کشور نداریم. یک نکته این بود که عرض شد. ما هر جا یک مدیریت انقلابی فعال پُر تحرک داشتیم، کار پیش رفته است؛ هر جا مدیریت‌های ضعیف، بی‌حال، ناامید، غیرانقلابی، و بی‌تحرک داشتیم؛ کارها یا متوقف مانده است، یا انحراف پیدا کرده است (مقام معظم رهبری، ۱/۰۱/۱۳۹۶).

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۵-۱- بحث و نتیجه‌گیری

فلسفه مدیریت بر پایه فلسفه غرب نهادینه شده است و پیدایش یک الگوی مدیریتی مبنی بر اسلام و متناسب با نظام فکری و اعتقادی هر انقلاب یک امری ضروری است. یکی از عوامل مؤثر در فرآیند شکل‌گیری انقلاب‌ها، نیروی انسانی و افراد شاخص هدایت‌گر در انقلاب می‌باشد. چراکه تفکر، رفتار و عمل آن‌ها پایه شناختی و رفتاری جامعه خواهد بود. انقلاب‌ها به‌مثابه یک سازمان بوده و دو مقوله تعالی و انحطاط دارند. این دوراهی همواره پیش روی کارگزاران و انقلابیون در مراحل و مقاطع حساس زمانی بسیار پراهمیت است و می‌تواند زمینه‌ساز ثبات و تغییر وضعیت ایشان باشد. چه‌بسا شخصیت‌هایی که در اول شکل‌گیری انقلاب حضوری پررنگ و تأثیرگذار داشته ولی متأسفانه در مسیر حرکت انقلاب و متناسب با توسعه انقلاب از حرکت جامانده‌اند و نتوانستند حافظ اصول و ارزش‌های انقلاب باشند و از مسیر خارج شده‌اند. وضعیت کنونی انقلاب اسلامی ایران و در ادامه تحقق گام دوم انقلاب وجود شاخص‌ها و راهبردهای ماندگاری و عناصر مانایی انقلابی امری بسیار ضروری و مهم به شمار می‌آید. شناخت ابعاد سواد انقلاب اسلامی یکی از نیازهای اصلی برای مانایی مدیران در انقلاب اسلامی ایران می‌باشد. در این تحقیق تلاش گردید تا مجموعه‌ی دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی به شکل نظام‌مند و روشمند، جمع‌آوری شده و با فرآیند کدگذاری در روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد مفهوم‌سازی و الگوی پارادایمی حاکم بر آن ابعاد سواد انقلاب اسلامی در قالب عوامل مقوله محوری ارائه گردد. در کل طبق این منظومه، علل و عواملی برای ایجاد و موضوعیت یافتن پدیده محوری تحقیق (سواد انقلاب اسلامی) وجود دارد و این پدیده در مسیر حرکت به سمت خود و فعلیت یافتن دارای ابعاد و عواملی هستند که در بیانات معظم‌له احصاء گردید. نتایج این پژوهش نشان داد «سواد انقلاب اسلامی» در منظومه فکری مقام معظم رهبری یک مفهوم عام و چندبعدی است که به‌عنوان یک مهم ساختاربندی شده است و دارای ابعاد زیر می‌باشد:

- ۱- آگاهی و شناخت؛ مشتمل بر مفاهیمی همچون درک و شناخت انقلاب، آشنایی با مفاهیم انقلاب، درک انقلاب و تأثیرات انقلاب در نظام جمهوری اسلامی.
- ۲- ایمان و باور؛ مشتمل بر مفاهیمی همچون ارزش‌مداری، اصول‌گرایی، انقلابی‌گری، اعتقاد به مبانی انقلاب و حفظ ارزش‌ها و شعائر انقلاب.
- ۳- توانایی و مهارت؛ شامل حرکت در تربیت نیروی انسانی، کسب مهارت‌های لازم، جوان‌گرایی، تلاش در جهت حفظ نظام و حرکت به‌سوی دانش‌محوری.
- ۴- کمال‌طلبی؛ مشتمل بر مفاهیم پیشرفت، تحول‌پذیری، عقلانیت، عالمیت و دانایی، و نوآوری و خلاقیت در انجام امور محوله.

۲-۵- پیشنهادها

سازمان‌ها همواره نقش اساسی در اداره حکومت‌ها دارند و بالطبع آن مدیران و مسئولان در سازمان‌ها و بالاخص در سازمان‌های انقلابی الگوی جامعه در این حرکت می‌باشند. تبیین ابعاد سواد انقلاب اسلامی برای مدیران دریچه‌ای جدید برای درک و شناخت انقلاب توأمان با داشتن یک توانایی خاص را ایجاد می‌کند که می‌تواند چراغ راه آنان در مسیر پر و پیچ‌وخم انقلاب باشد. با توجه به اهمیت موضوع و انجام پژوهش‌های بیشتر در حوزه‌های مربوط به سواد انقلاب اسلامی و آشنایی بهتر با ابعاد جدید و گسترده‌تر پیشنهادهای زیر را برای مراجع و سازمان‌ها و علاقه‌مندان و محققین ارائه می‌شود.

- ابعاد سواد انقلاب اسلامی به‌عنوان منشور مدیریت انقلابی برای مدیران در نظام جمهوری اسلامی در نظر گرفته‌شده و مدیران خود را ملزم به حرکت بر اساس آن کنند.
- طراحی و اجرای کارگاه‌های آموزشی و توانمندسازی برای مدیران با موضوع سواد انقلاب اسلامی.
- گنجاندن و تدریس ابعاد سواد انقلاب اسلامی در دروس مدیریت اسلامی و انقلاب اسلامی در دانشگاه‌ها و دوره‌های ضمن خدمت.
- جهت رسیدن به نقشه عملیاتی بیانیه گام دوم، راهکارهای عملیاتی شدن ابعاد سواد انقلاب اسلامی در ساختارهای نهادی و انقلابی بررسی شود.
- در راستای گام دوم انقلاب و ایجاد تمدن‌سازی نوین، الگوی مفهومی سواد انقلاب اسلامی در سطح بین‌المللی نشر پیدا کند.
- بررسی اختصاصی ابعاد سواد انقلاب اسلامی در مدیران سازمان‌های انقلابی و اجتماعی مانند بسیج، بنیاد مستضعفان و جانبازان، نهادهای آموزشی و دانشگاهی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

۶- منابع:**۱-۶- منابع فارسی:****الف- مقاله‌ها:**

- ۱- حسرتی، مصطفی (۱۳۸۵) «مقدمه‌ای بر روش کیفی نظریه‌سازی داده بنیاد» فصلنامه زبان و زبان‌شناسی، سال دوم، شماره ۳.
- ۲- دانایی‌فرد، حسن (۱۳۸۴). تئوری پردازی با استفاده از رویکرد استقرایی: استراتژی مفهوم‌سازی تئوری بنیادی. دوماهنامه‌ی علمی پژوهشی دانشور. دانشگاه شاهد سال ۱۲، تیر ۱۳۸۴، ش ۱۱.
- ۳- دانایی‌فرد، حسن؛ امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶). استراتژی‌های پژوهشی کیفی: تأملی بر نظریه پردازی داده بنیاد، مجله اندیشه مدیریت، سال اول، شماره دوم، ۶۹-۹۷.
- ۴- سجادیه نرگس (۱۳۹۴) «نقد و بررسی رویکرد سواد اخلاقی از منظر عاملیت انسانی»، مجله پژوهشنامه مبانی تعلیم و تربیت سال ۵، شماره ۲، ۱۰۹-۸۸.
- ۵- سیرینی واسولو، (۱۳۸۷) «سواد رایانه‌ای و اطلاعاتی: چالش‌های پیش روی اطلاع‌رسانان مدرن در آستانه قرن بیست و یکم» ترجمه حمیدرضا جمالی مهموئی. پیام کتابخانه، دوره نهم، ۶۲-۶۶.
- ۶- سعیدی شاهرودی، علی، مرادی، عزیز مراد، (۱۳۹۵). بررسی و تحلیل نفوذپذیری انقلاب‌های توحیدی، فصلنامه امنیت ملی، سال ششم، شماره بیست و دوم، ص ۸۴-۶۱.
- ۷- صلواتیان، سیاوش، حق وردی طالقانکی، میثم، گودرزی، غلامرضا (۱۳۹۶). الگوی رهبری شهید سید مرتضی آوینی در فعالیت‌های رسانه‌ای. فصلنامه مدیریت اسلامی، سال ۲۵، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۶: ۱۲۱-۹۵.
- ۸- محمدعلیزاده، اکبر (۱۳۹۷). الگوی پاسداری از انقلاب اسلامی، مطالعه بیانات مقام معظم رهبری، فصلنامه علمی پژوهشی «پژوهشنامه انقلاب اسلامی» شماره ۲۶، صفحات ۷۰-۴۷.
- ۹- جمال‌زاده، ناصر؛ باباهادی، محمدباقر؛ فیضی، رضا (۱۳۹۶). مؤلفه‌های مانایی انقلاب اسلامی در منظومه فکری مقام معظم رهبری، دو فصلنامه علمی - پژوهشی جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، دوره ۶، شماره ۱، بهار و تابستان، ۱۰۵-۱۲۸.
- ۱۰- کشتکار، مهران؛ نوروزی، خلیل (۱۳۹۵)، الگوی مفهومی دانشگاه اسلامی از منظر مقام معظم رهبری، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال نوزدهم، شماره ۷۳، ۲۳-۱.
- ۱۱- مبینی محمد (۱۳۹۵) «طراحی الگوی اسلامی- ایرانی مدیریت جهادی در راستای عینیت‌بخشی ام‌القرای جهان اسلام» فصلنامه مدیریت اسلامی، سال ۲۴، ۱۶۰-۱۳۷.

- ۱۲- محمدی، یدالله، (۱۳۸۰) انقلاب اسلامی: ایدئولوژی، مفاهیم و کارکردها، فصلنامه مصباح ۴۰-۶.
- ۱۳- مشیرزاده. حمیرا، (۱۳۸۲) «نگرشی اجمالی به نظریه‌های انقلاب در علوم اجتماعی»، انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن، قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ج ۱.
- ۱۴- نوروزی، خلیل؛ باقری کنی، مصباح الهدی؛ آزادی احمدآبادی، جواد؛ نوروزی، محمد (۱۳۹۱). ارتقای قابلیت‌های پویا در دانشکده‌های مدیریت جمهوری اسلامی ایران، مورد مطالعه: دانشکده معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق (ع). نشریه مدیریت در دانشگاه اسلامی. ش ۳، ۴۲۳ تا ۴۴۶.
- ب) کتاب‌ها
- ۱۵- استراوس، آنسلم و کوربین جولیت (۱۳۸۵). نظریه‌ی مبنایی. ترجمه تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ۱۶- اسکاچپول، تدا (۱۳۸۲)، «دولت رانتیر و اسلام شیعی در انقلاب ایران»، مترجم: محمدتقی دلفروز، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره اول، بهار ۱۳۸۲، شماره ۱۹.
- ۱۷- بشیری. حسین (۱۳۷۲)، انقلاب و بسیج سیاسی، تهران: دانشگاه تهران.
- ۱۸- پناهی، محمدحسین (۱۳۸۹)؛ نظریه‌های انقلاب: وقوع، فرآیند و پیامدها: تهران، سمت.
- ۱۹- هانتینگتون، ساموئل (۱۳۹۲)، سامان سیاسی در جوامع دست‌خوش دگرگونی، مترجم محسن ثلاثی، تهران: علم، چاپ ۵.
- ۲۰- دانایی‌فرد، حسن؛ الوانی، مهدی و آذر، عادل (۱۳۸۳)، روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع، تهران، صفار، اشراقی.
- ۲۱- راش، مایکل، (۱۳۹۱)، جامعه و سیاست: مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، سمت.
- ۲۲- حاجی صادقی، عبدالله، (۱۳۸۲) رهبری در مدیریت اسلامی، نشر زمزم، قم
- ۲۳- عامری، محسن، فاضلی، محمدرضا (۱۳۹۸)، سواد انقلابی، قم، انتشارات بدر.
- ۲۴- مطهری، مرتضی، (۱۳۷۹) بررسی اجمالی نهضت‌های اسلامی در صدسال اخیر، تهران، صدا.
- ۲۵- طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۸۶)، المیزان فی تفسیر القرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه.

ج) منابع اینترنتی:

- ۱- خامنه‌ای، سید علی؛ سایت مقام معظم رهبری.

۲-۶- منابع لاتین:

Articles

26. Herman, B. (2007). Moral literacy. London:Harvard University Press, 302-313.
27. Peters, R.S. and Hirst, P. (1980). The Logic of education. Blackwell: London.
28. Martin,Patricia Y.& Turner, Barry A. (1986), Grounded Theory and Organizational Research, The Journal of Applied Behavioral Science, 22(2).
29. Strauss, A. and Corbin, J. (1998), Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Technique (2nd Edition), Sage, Newbury Park, London.
30. Coursool. M. (2005). Qualitative data analysis: a sourcebook of new methods Sage London: Beverly Hills.
31. Gee, J. P. 2007. Social Linguistics and Literacy: Ideology in Discourses
32. Yvonne, E. D. (2001). A synthesis technique for grounded theory data analysis. Journal of Advanced Nursing, 654-663.
33. Glaser, B. & Strauss, A. (1967). The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research. Berlin: Aldine de Gruyter. Retrieved from <http://books.google.de/books?id=rtiNK68Xt08C>

